

GRAVAT SOBRE LA MORT DE SÒCRATES. GETTY

Alain Corbin

Microhistoriador. Publica 'Història del silenci'

“El silenci gairebé ha desaparegut”

◆◆◆◆◆ V.G.

La història és un viatge al passat i quan hi acudim és per trobar-hi gent “diferent”. Aquest és el principi que regeix les recerques d’Alain Corbin (Lonlay-l’Abbaye, 1936), representant de la microhistòria que ha investigat temes com el desig masculí de prostitució (*Les filles de noce*, 1978), les olors i l’imaginari social (*Le miasme et la jonquille*, 1982) o el paisatge sonor a la campanya francesa al segle XIX (*Les cloches de la terre*, 1994), per citar alguns exemples. Fragmenta ha publicat en català (en traducció de Mireia Ibañez Cid) *Història del silenci*, un dels seus treballs més exitosos.

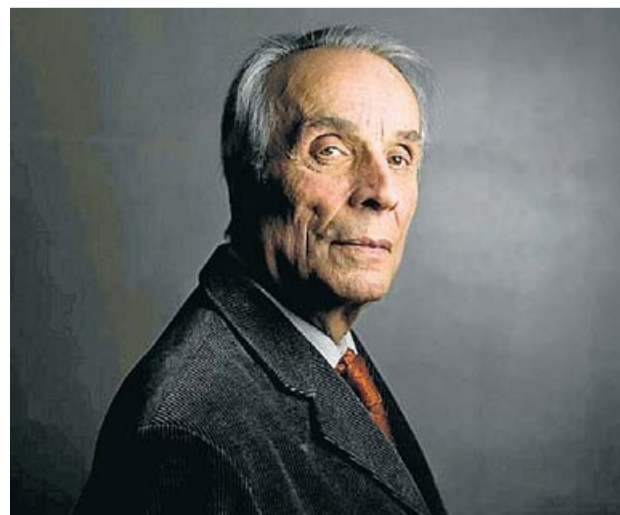
ESTUDIANT CHATEAUBRIANDES VA ADONAR QUE HI HAVIA DOS SILENCIS, EL RELIGIÓS I EL DE LA NATURA, I TAMBÉ EL SILENCI SOCIAL

Com ha fet el viatge a la recerca de la història del silenci?

Fa 25 anys vaig escriure un article per mostrar que existia una història del silenci, i em basava en el cas de Chateaubriand. Al final de la seva vida va visitar el monestir cistercenc d’Abbaye-aux-Bois, a París. Em va sorprendre perquè ell buscava el silenci respecte al soroll de la tempesta, les ones i el vent, i en canvi va descobrir una altra mena de silenci. En aquest monestir tenien la regla del silenci per a un mateix, per recollir-se i pregar, i això ell no ho va entendre. Aleshores em vaig adonar que hi havia dos silencis, el religiós i el de la natura. També hi ha els silencis socials, que són múltiples, com els de la cort dels segles XVII o XVIII, que es basaven en la interiorització de les normes. Calia saber callar. Era evident que no podien molestar Lluís XIV!

Ressegueix les obres de Chateaubriand, Proust, Thoreau, Maeterlinck, i tants d’altres: quina li interessa més?

Arran d’aquesta investigació em va interessar sobretot el cas de Maeterlinck i el seu estudi del silenci dels enamorats, quan descriu els dos éssers que es troben i es miren en silenci. Ho trobo molt bonic.

JEAN-LUC BERTINI

Perquè el silenci parla...

Sí, i després en la natura ha de ser revelat per algun petit soroll, és molt complex i subtil. Per a Thoreau, per exemple, és el brunzit del mosquit el que revela el silenci. Al llibre no he tractat del silenci en la música i ara m’he compromès a fer una conferència sobre aquest tema a la Filharmonia de París. No serà fàcil, però volia explorar la dita “El silenci després de Mozart continua sent Mozart”. Bé, no hi estic gaire d’acord. Vaig conèixer un director d’orquestra que, durant la gravació de la *Simfonia fantàstica* de Berlioz, posava campanes reals de pobles en comptes d’instrumentals i, com que aquest soroll està relacionat amb el silenci, el resultat era diferent.

Vostè mateix parla de com la percepció del silenci i del soroll ha canviat amb el temps.

Abans el silenci estava lligat a la religió. Per als catòlics, el silenci de Déu planteja molts interrogants: per què Déu fa silenci davant de la Xoà, per exemple? En la creació diuen que hi ha dos silencis, un dels quals quan Déu va descansar, però és absurd, perquè no li cal! Durant segles el silenci ha estat lligat a la pregària, perquè permet un replec a si mateix. De petit vivia en un poble on tothom era catòlic i els diumenges hi havia fins a sis misses. Des dels quatre anys em van ensenyar a fer silenci total a l’església i els seus voltants. Després, a l’escola, cada hora pregàvem en silenci, i a partir dels 13 anys hi havia l’“adoració perpètua”: havíem d’estar mitja hora sols a la capella i t’alliberava un company que venia fer la mitja hora següent. Era un silenci molt dur.

El silenci s’aprèn?

Sí! Com diu el meu compatriota, el filòsof Alain, a l’escola el silenci és contagiós com el riure. Però avui no crec que n’hi hagi gaire, de silenci, i aquesta és una de les conclusions del llibre: que el silenci gairebé ha desaparegut. Ara es busca fer parlar les criatures.

Per què és tan important el silenci?

Per començar, permet l’escolta, no hi ha dissipació, i això facilita l’aprenentatge. Ara la pedagogia hi és contrària, però al segle XVIII hi havia molts llibres sobre l’art de callar: avui això és impensable!

A Catalunya teníem un programa de televisió, *Silenci*, on els convidats havien de respondre quina imatge els venia al cap quan pensaven en silenci. Vostè quina diria?

Crec que em quedo amb la dels dos enamorats que es miren en silenci.◆◆

ció que el judici i condemna de Jesús en la història de la religió”. Sòcrates també fascina la filòsofa Hannah Arendt, i a ell, com a primer pensador de la polis, dedica un dels articles que recull el volum *La pluralidad del mundo* (Taurus). Es tracta d’una antologia prologada per Andreu Jaume que proposa un tast variat del seu “pensament sense baranes”, tal com ella mateixa el definia. El llibre és una bona mostra del pensament d’aquesta autora i transita per algunes de les seves anàlisis cabdals, com ara la banalitat del mal o el concepte d’història de Walter Benjamin (de qui precisament Flâneur acaba de traduir al català *Sobre el concepte d’història*), sense oblidar la filosofia del “rei secret” Heidegger, amb qui Arendt va mantenir una relació sentimental.

Fascinació pel mite

Si bé Sòcrates apareix en el canvi de paradigma que va suposar el naixement de la filosofia i que s’ha volgut escenificar com el pas del mite al logos, el mite no ha deixat de ser, tanmateix, en una societat totalment secularitzada com la nostra, motiu de fascinació. En aquest sentit, han aparegut dues novetats. D’una banda, l’escriptor francès Pierre Michon –*Vidas minúsculas, Els Onze*– recupera l’essència de la faula mitològica a *Prosas y mitos* (Jus) per abordar qüestions intemporals com el poder,

la mort, la bellesa i l’art. El volum inclou *Mitologías de invierno, El emperador de Occidente, El rey del bosque* i *Abades*, tota una sèrie de relats en què Michon juga a posar-se en la pell dels poetes de les primeres epopeies sobre l’origen del món i els déus. La gràcia és l’exploració d’una prosa lírica i desbordant d’imatgeria.

Amb un afany més analític que literari, el poeta Juan Eduardo Cirlot s’endinsa en la simbologia dels mites a *El ojo en la mitología. Su simbolismo*, un treball del 1954 que ara recupera Wunderkammer prologat per la seva filla, l’estudiosa i editora Victoria Cirlot. Ella assenyala que és habitual relacionar l’ull amb el coneixement “desvinculat de la raó”. A partir d’aquí Cirlot –el pare– ressegueix la presència de l’ull en diferents civilitzacions i religions per escodrinyar el funcionament de les lleis d’associació i analogia que tant han preocupat els creadors al llarg del temps. Els dos conceptes que s’articulen en aquest treball són irracionisme i desplaçament, que “permet arrencar la cosa de la seva direcció racional”. I, com per tancar el cercle, Victoria Cirlot apel·la a un suposat epigrama de Plató que es podria col·locar al costat del vers cirlotià: “Mires els astres (tu que ets) el meu astre: voldria ser el cel per mirar-te amb molts ulls”.◆◆